

CZU: 371.26:316.752

RETORICA MERITOLOGIEI ÎN ȘCOALĂ

Tatiana CALLO

Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare

În articol sunt valorificate un șir de idei ce vizează meritocrația și meritologia din perspectiva solicitărilor venite dinspre școală. Se subliniază faptul că azi trăim într-o perioadă a valorizărilor, a acreditărilor, a ierarhizărilor prin care se pun la proba aprecierii, prin diverse criterii, oameni, activități, instituții. Potrivit teoriilor sociologice actuale, o societate este considerată meritocratică dacă fiecare individ are șansa de a reuși în viață prin școală și dacă reușita școlară se traduce printr-o reușită socială. Meritocrație înseamnă să fii promovat pe merit. În însăși noțiunea de evaluare se include meritologia, deoarece este definită ca o emiteră de judecăți de valoare sau de merit. Se pune în evidență faptul că **meritocrația** și **meritologia** sunt noțiuni din sociologie, care indică o formă de guvernământ sau de organizare în care nominalizarea este făcută și sarcinile sunt atribuite pe baza abilității (meritelor) și talentului sau obținerea unui rezultat personal în baza meritului sau a superiorității personale. Meritologia presupune crearea cadrului de șanse egale în afirmarea meritelor elevilor și o selecție ultraspectuoasă a acestor merite înnăscute sau dobândite personal, diriguindu-le spre merite recunoscute în plan social. În baza analizelor întreprinse este elaborată formula meritologiei.

Prin perspectivele expuse, se susține ideea că evaluarea trebuie să fie cât mai echitabilă din punct de vedere moral și cât mai exactă din punct de vedere științific. Aceasta este una dintre condițiile fundamentale, esențiale ale meritologiei.

Cuvinte-cheie: meritocrație, meritologie, merit, calitate, excelență, efort, inteligență, evaluare.

THE RETORICA OF MERITOLOGY IN SCHOOL

The article develops a series of ideas aimed at meritocracy and meritology from the perspective of school requests. The fact that today we live in a period of valuations, accreditations, hierarchies through which are submitted to the test of appreciation, by various criteria, people, activities, institutions is underlined. According to current sociological theories, a society is considered meritocratic if each individual has the chance to succeed in life through school and if school success translates into social success. Meritocracy means being promoted on merit. Meritology itself is included in the notion of evaluation, as it is defined as an issue of value or merit judgments. It is emphasized that **meritocracy** and **meritology** are notions of sociology, which indicate a form of government or organization in which nomination is made and tasks are assigned based on ability (merits) and talent or obtaining a personal result on the basis of merit or personal superiority. Meritology implies the creation of the framework of equal opportunities in affirming the merits of the pupils and an ultra-respectful selection of these merits born or acquired personally, directing them towards socially-recognized merits. Based on the analyzes undertaken, the meritology formula is developed.

From the perspectives outlined, it supports the idea that the evaluation must be as morally fair and as scientifically accurate as possible. This is one of the fundamental, essential conditions of meritology.

Keywords: meritocracy, meritology, merit, quality, excellence, effort, intelligence, evaluation.

Introducere

Constanța schimbărilor în educație ca necesitate a procesului transformării reprezintă o legitate pedagogică. Cunoaștem însă că nicio schimbare nu se ivește fără o „escortă” care să indice calea corectă, deoarece sistemul educațional absoarbe toate accidentele din jur. Practica educațională este însoțită azi de o retorică care o întreține și o direcționează permanent.

Noi trăim azi într-o perioadă a valorizărilor, a acreditărilor, a ierarhizărilor prin care se pun la proba aprecierii, prin diverse criterii, oameni, activități, instituții. În acest context, calitatea generată intuitiv, experiențial nu-și găsește loc, deoarece contează, în opinia lui C.Cucoș, doar ceea ce poate fi măsurat sau parametrizat prin noile grile [apud 1, p.9]. După cum afirmă cercetătorul, el nu are intenția, prin această afirmație, să pună la îndoială exigențele calității, ci doar să semnaleze faptul că dacă nu suntem atenți, putem „strivi” calitatea acumulată, care este evidentă deja, în numele unei nesigure, de mai târziu. Și aici cercetătorul formulează una dintre cele mai relevante idei, și anume: impactul pe care îl are exercițiul evaluativ asupra realității va semăna tot mai mult cu „somațiile” ce vin dinspre acest „aparat” de evaluare. Să nu scăpăm din vedere faptul că dispoziitivul evaluativ nu este unul inocent [Ibidem, p.13].

Potrivit teoriilor sociologice actuale, o societate este considerată meritocratică dacă fiecare individ are șansa de a reuși în viață prin școală și dacă reușita școlară se traduce printr-o reușită socială. Meritocrație

înseamnă să fii promovat pe merit: „Fiecăruia după merite!” Să-ți câștigi locul în societate, în profesie și în viață prin merit. Într-o societate meritocratică ideală pozițiile sociale ale fiecăruia depind de diplomă și nu de originea socială [2].

Această afirmație se vrea simetrică față de noile orientări în educație, care pun în valoare personalitatea cu toate valorile și neajunsurile sale. Este foarte important, în acest sens, să fie alese foarte bine criteriile evaluării, deoarece *cum vor fi aceste criterii, așa va fi și realitatea pe care o construim*. Instrumentele de evaluare din școală au ca scop de a-i scoate în față pe cei buni, de a gratifica reușita, dar și de a-i face pe elevi să evolueze spre mai bine.

Viziunea oferită de cercetători în evaluare, care menționează anumite aspecte legate direct sau indirect de meritocrație, în funcție de procesele evaluative, poate spori înțelegerea acesteia, dacă le raportăm la rezultatele școlare.

În acest context, pentru a înțelege în rădăcinile sale dialectice meritologia, trebuie să o analizăm ca pe o reacție la schimbările vertiginose ale timpului și ale educației. Astfel, putem menționa că, în general, evaluarea școlară dezvoltă un mecanism de asigurare a calității care să jaloneze politicile evaluării, fapt ce presupune modernizarea sistemului de înregistrare și comunicare a rezultatelor obținute de elevi, prevenirea și combaterea prin reguli clare și aplicate a fraudelor academice (copiat, plagiat, importul de lucrări etc.) [3, p.20].

Astfel, evaluarea semnifică:

- ✓ A verifica ceea ce a fost învățat; a verifica achizițiile în cadrul unei progresii;
- ✓ A judeca activitatea elevului sau *efortul* acestuia în funcție de anumite recomandări; a judeca nivelul de pregătire al unui elev în raport cu anumite norme prestabilite;
- ✓ A estima nivelul competenței unui elev;
- ✓ *A situa elevul în raport cu posibilitățile sale sau în raport cu ceilalți*; a situa produsul unui elev în raport cu nivelul general;
- ✓ A reprezenta printr-un număr (notă) sau calificativ *gradul reușitei* unei producții școlare a elevului în funcție de diverse criterii;
- ✓ A pronunța un verdict asupra cunoștințelor sau abilităților pe care le are un elev;
- ✓ A fixa/ stabili valoarea unei prestații a elevului etc. [3, p.23].

Riguros vorbind, în însăși noțiunea de evaluare se include meritologia, deoarece *evaluarea* este definită ca o emitere de judecăți de valoare sau *de merit*, o apreciere a rezultatelor în funcție de atingerea scopurilor [2-4].

Însă, evaluarea presupune emiterea unor aprecieri întemeiate numai în parte pe măsurarea acestora, ci, mai degrabă, pe cunoașterea realizată prin observații asupra aspectelor evaluate. Aceasta pune în evidență unul dintre paradoxurile evaluării în educație, și anume – că fenomenele ce pot fi cel mai greu de măsurat sunt tocmai ceea ce reprezintă obiective de mare valoare ale formării omului. Astfel, referindu-se la măsurarea inteligenței, A. Binet subliniază că scara metrică a inteligenței permite să se vorbească nu de măsurarea ei, ci de clasificarea unor inteligențe diverse. De fapt, elevul participă la evaluare nu doar cu ceea ce știe, dar cu întreaga lui personalitate [apud 4, p.27].

• Ce este meritocrația și meritologia

Conform definiției date de dicționar, *meritul* este o calitate, o însușire deosebită, care face ca cineva sau ceva să fie vrednic de stimă, de laudă, de răsplată; însușire, vrednicie; calitate deosebită care impune respect; justificarea și atragerea unei răsplăți pentru valoarea pe care o reprezintă sau pentru faptele săvârșite.

Meritocrația este o noțiune din sociologie, care indică o formă de guvernământ sau de organizare în care nominalizarea este făcută și sarcinile sunt atribuite pe baza abilității (meritelor) și talentului, nu pe baza averii, originii, legăturilor de familie, privilegiilor de clasă, popularității sau a altor factori determinanți privind poziția socială sau puterea politică. Cuvântul *meritocrație* este adesea utilizat în zilele noastre pentru a descrie un tip de societate în care bogăția și poziția socială sunt obținute în principal *prin competiție* sau *prin talent și competență demonstrate*. Principalul este că o poziție investită cu responsabilități și prestigiu social trebuie dobândită, nu moștenită sau obținută prin criterii arbitrar. Meritocrația este, de asemenea, termenul folosit pentru a descrie sau critica o societate concurențială care acceptă decalaje inechitabile ale venitului, averii și poziției sociale în funcție de talent, merit, competență, motivație și efort.

Meritocrația înseamnă puterea celor mai buni, a excelenților (*kratos* din gr. înseamnă *putere*), înseamnă suveranitatea meritului.

Meritologia este o noțiune din sociologie care indică obținerea unui rezultat personal în baza meritului sau a superiorității personale. Gândul sau convingerea meritologică este că lumea este corectă și că fiecare primește ceea ce merită. Meritologia ține mai mult de morală decât de lege, de norme de viață.

Meritologia presupune crearea cadrului de șanse egale în afirmarea meritelor elevilor și o selecție ultraspectuoasă a acestor merite înnăscute sau dobândite personal, diriguindu-le spre merite recunoscute în plan social [apud 5, p.7].

Noțiunea de meritocrație a fost folosită pentru prima oară într-un sens peiorativ de către M.Young în cartea sa (*Ascensiunea meritocrației*, 1958), care descrie un viitor în care poziția socială este determinată de *coeficientul de inteligență (IQ), plus efort* [5]. Ideea principală era ca școala să pregătească elite care să-și asume guvernarea. Se afirma că trebuie cât mai din timp identificate meritele inteligenței și ale avântului în efort și să se ofere un sistem educațional de formare, încurajare și catapultare cât mai rapidă spre guvernare a unei elite bine pregătite [5, p.7].

Astfel, ulterior aceste idei au definit formula meritocrației sau a meritologiei:

Formula M: Gradul IQ⁺ + efortul în muncă = meritul

Dificultatea alegerii noțiunii adecvate din acestea două: meritocrație și meritologie (ne referim la școală), constă nu atât în noutatea și exclusivitatea lor, cât, mai curând, în faptul că noțiunile au valori identice, dar niveluri diferite, în funcție de aderent sau opozant.

În viziunea lui W.Kirn, sistemul meritocratic poate produce doar un tip de „automate” care sunt acceptate de sistem ca atare. Și acei care nu au fost promovați meritocratic sunt fericiți, deoarece se pot întoarce la carte. Meritocratul este orb, deși meritocrația consumă mult timp. Astăzi barometrul meritocrației este mai puternic ca oricând: „alergările” respective încep tot mai devreme și mai devreme. Tendința de a se accepta ca identități specifice este aceea de a se evidenția, iar „mersul” la universitate este pentru tineri o distanțiere de oamenii de rând.

Pentru Kirn, ca să se producă o învățare adevărată, sunt necesare două lucruri: o minte volitivă și accesul la o bibliotecă în care se păstrează lucrările marilor clasici. Învățarea are loc doar atunci când motivația nu este alta decât aceea de a învăța [6].

În ceea ce privește *inteligenta*, trebuie să menționăm că etimologic aceasta se referă la capacitatea de a discerne. O persoană inteligentă știe să separe esențialul de neesențial, ceea ce este valoros de ceea ce este lipsit de valoare, ceea ce îi este necesar pentru a desfășura o anumită activitate de ceea ce este irelevant pentru această activitate. A fi inteligent înseamnă a ști să alegi cea mai bună alternativă dintre mai multe, dar și a ști să citești în interiorul lucrurilor. Inteligența se poate defini și ca puterea de a învăța sau de a înțelege, ca aptitudinea de a cunoaște, de a înțelege ceva. Ea este capacitatea și abilitatea de a răspunde, în cea mai potrivită formă posibilă, exigențelor pe care le prezintă lumea, îți permite să reflectezi, să cercetezi, să controlezi și să interpretezi realitatea. De asemenea, prin inteligență se mai poate înțelege și acea capacitate care permite să ne adaptăm destul de repede posibilităților disponibile și să ne confruntăm cu situații noi pe care nu le-am prevăzut dinainte [7, p.15].

- **De ce trebuie să ținem cont**

În pofida originii negative a noțiunii, se consideră că un sistem meritocratic este o alegere bună pentru societate. Susținătorii meritocrației argumentează că un asemenea sistem este mai just, mai productiv decât alte sisteme și permite evitarea discriminărilor bazate pe sex, rasă sau relații sociale. Pe de altă parte, oponenții meritocrației argumentează că principala anomalie, relevantă de Young, este existența unei clase meritocratice care monopolizează accesul la merit și la criteriile lui de definire, iar prin aceasta își perpetuează propria putere, statutul social și privilegiile. Anume această clasă a apărut rapid în multe, dacă nu în toate societățile care au experimentat meritocrația [8].

Oponenții conceptului de meritocrație argumentează că *inteligenta* sau *efortul* sunt caracteristici practic imposibil de măsurat exact. Ca urmare, în opinia lor, orice introducere a meritocrației se face cu un mare grad de nesiguranță și este inerent problematică. Pe de altă parte, cei care susțin economia de piață liberă cred că aceasta poate și trebuie să recompenseze meritul.

De asemenea, meritocrația a fost criticată ca fiind un mit, folosit mai degrabă la perpetuarea *statu-quo*; meritul putând fi definit în funcție de succes, succesul însuși definind meritul, nu că succesul ar fi predeterminat de criterii științifice de merit [8]. După cum afirmă P.Corutz, regulile meritocrației acționează lent, dar sigur [9].

Meritologia școlară și meritocrația socială sunt concepte corelate. Din perspectiva teoriei meritocratice, care este în ascensiune la ora actuală, clasamentele școlare reprezintă o prefigurare a meritelor sociale. Este

însă important a ști în ce măsură meritocrația școlară determină/ condiționează meritocrația socială și profesională, care este raportul de determinare dintre ele. Despre semnificația meritului, despre structura lui s-a scris și s-a vorbit mult. După diversele accepțiuni și interpretări care s-au succedat de-a lungul timpului, se pare că în prezent este din ce în ce mai mult acceptată ideea potrivit căreia meritul, inclusiv meritul școlar, are următoarea structură:

- ✓ dotare ereditară/ zestre genetică/ capacități;
- ✓ efort, muncă;
- ✓ rezultate obținute în mod onest, cinstit (efort finalizat cu rezultat, cu victorie, cu reușită).

Însă, meritul școlar trebuie legitimat. El este legitimat prin evaluare. Evaluarea este cea care validează/ legitimează meritul școlar. Evaluarea școlară este procesul prin care sunt recunoscute și validate rezultatele elevilor. Aceste rezultate se concretizează în: note, medii; premii (premiantii clasei/ ai școlii/ olimpicii); diplome, certificate (de diferite tipuri și pentru diferite niveluri).

Această convertire a meritului școlar în diplome se realizează prin evaluare. Din această perspectivă, evaluarea trebuie să fie cât mai echitabilă din punct de vedere moral și cât mai exactă din punct de vedere științific. Aceasta este una dintre condițiile fundamentale, esențiale ale meritologiei [2].

Astăzi copilul este antrenat să-și dezvolte singur talente multiple. Astfel, de la faza de embrion, cel care va fi mândria familiei este supus primelor lecții, preferabil din Mozart. Odată ce vine pe lume, lecțiile continuă și sunt din ce în ce mai ambițioase: cursuri de înot din ziua a doua, emisiuni educative înainte să poată să vadă bine, cartonașe cu litere și cifre înainte să înceapă să vorbească. Fără îndoială, toate aceste eforturi depuse de părinți au o rădăcină comună. Înainte de anii 1980, cărțile dedicate viitorilor părinți se concentrau pe nevoile de bază ale bebelușului. La baza acestei schimbări de perspectivă stau anumite studii în domeniu, începând cu cele ale lui Glenn Doman, care a lansat teoria conform căreia creierul unui copil trebuie stimulat la maximum până la vârsta de trei ani. Mirajul care promitea să crească IQ-ul copiilor (chiar și cu 30%) a condus la inițiative care, pe la începutul anilor 1980, determinaseră deja apariția cazurilor de copii suprasresați. Actualmente, această tendință în educația copiilor este evidentă odată cu încurajarea de către părinți a unei întregi industrii educaționale, prin plățirea de ore suplimentare pentru copii. Dacă, tradițional, meditațiile erau rezervate celor care nu reușeau să facă față la clasă și constituiau un motiv de rușine, astăzi sunt „obligatorii” pentru toți părinții care vor să aibă super-copii [10].

• **Ce putem obține promovând meritocrația**

Un studiu interesant în direcția specificării meritocrației a fost făcut de П.В. Тюленев, care a emis un șir de idei relevante. Astfel, autorul afirmă că succesele în susținerea copiilor capabili, talentați au generat un domeniu strategic – *meritologia*. La începutul anilor 60 ai secolului trecut, în SUA a fost elaborată și pusă în aplicare programa „Merit”, ca răspuns la succesele URSS în cosmos, unde exista un puternic sistem de selectare și de pregătire a cadrelor. Pe parcursul câtorva ani au fost selectați câte 4 elevi din fiecare clasă superioară, așa-zisii elevi cu perspectivă, notele ne jucând în acest caz un rol important. Principalul erau părerile profesorilor despre elevi, preferințele elevilor pentru una sau altă disciplină școlară. Ulterior, în baza unor metodici speciale de testare, erau aleși cei mai buni din aceste grupe de elită. Ei erau admiși în colegii și universități fără să susțină examene suplimentare și erau asigurați cu burse și diferite subvenții. Lor li se creau cele mai bune condiții în vederea dezvoltării capacităților mintal-cognitive și maturizării social-culturale.

Metodicile de dezvoltare erau axate nu pe constatarea unei anumite sume de cunoștințe, ci pe competența de a gândi, de a se orienta în sarcină, a estima netrivial situația, a găsi foarte repede mijloacele și procedeele de rezolvare a lor. Rezultatul final al acestei programe este bine cunoscut. Acesta este un salt în tehnologie, în științe exacte și naturale și, ca urmare, nivelul ridicat și calitativ al producției.

Peste câțiva ani, experții, făcând bilanțul prealabil al programului „Merit”, au menționat că adolescenții capabili chiar de la începutul studiilor trebuie antrenați în lumea ideilor, cărților, laboratoarelor științifice, ei trebuie să cunoască bucuria și plăcerea învățării.

Din mai multe lucruri observate în cadrul programului, experții au menționat că cel mai important lucru este faptul că se cunoaște foarte puțin despre cum trebuie descoperiți copiii capabili și talentul lor creativ și tot atât de puțin se cunoaște cum trebuie să se producă dezvoltarea lor corespunzătoare. În baza programului „Merit” ulterior au fost create diverse programe educaționale, axate pe ideea de a învăța să educe și să crească copiii așa cum o cere, în principiu, educația omului modern [11].

În 2007 un grup anonim, numit Partidul Meritocratic, și-a publicat primul manifest, în care au fost stipulate următoarele obiective:

- ✓ O lume în care orice copil primește o șansă egală de a reuși în viață. Nu ar trebui să existe școli private accesibile doar celor bogați, în contrast cu școlile publice de calitate mai slabă.
- ✓ Numai cei cu o educație și experiență relevantă într-un domeniu ar primi dreptul de a vota în acel domeniu. Existența unor examene standardizate ar garanta oricui dreptul de a vota în domeniu. De exemplu, cei care doresc să voteze ministrul educației necesită o diplomă care arată că au suficientă înțelegere în acest domeniu pentru a face o alegere bună.
- ✓ Un sistem educațional reformat, bazat pe clasificări psihologice și idei ale unor inovatori, cum ar fi Rudolf Steiner sau Maria Montessori. Veniturile obținute prin taxa de moștenire vor fi investite în mod prioritar în sistemul educațional, baza oricărei meritocrații adevărate [8].

Efectul obținut poate fi însă departe de cel intenționat. Super-copiii sunt mai degrabă copii anxioși, stresați și depresivi, care și-au dezvoltat rezistență la teme de acasă, frică de anumite materii, o lipsă totală de interes pentru citit, dar și o lipsă generală de curiozitate, copii care nu au încredere în ei, care sunt deconectați de părinți și care caută atenție în altă parte. Studiile au arătat că, în cazuri extreme, presiunea de a reuși, în combinație cu deprecierea de sine, poate duce la depresii și tulburări de anxietate, în special în adolescența târzie.

În acest context, trebuie să amintim spusele lui W.King, autorul cărții *Pierdut în meritocrație*: „Ca un copil născut în meritocrație, toată viața am tot căutat să construiesc momentul participând la concursuri, obținând tot felul de medalii. Nu știam decât o direcție – înainte. Am trăit pentru premii, plăcuțe decorative, mențiuni și nu aveam nicio altă țintă decât să apar pe următoarea listă de onoare. Învățatul era secundar, avansarea era esențială. Nimeni nu mi-a spus care era rostul, în afară de acumularea de puncte, iar pentru mine asta era suficient. Dar ce altceva ar fi putut să mai fie?” [10].

„Destul!”, spune Tanith Carey, jurnalistă și autoare a mai multor cărți despre creșterea și educarea copiilor. În această lume competitivă în care trăim părinții trebuie să pună binele copilului pe primul loc și să recupereze, pentru acesta, copilăria fără griji, iar pentru sine – bucuria de a fi părinte. Părinții ar putea să înceteze să își mai crească copiii pe principiul că e neapărat să se plaseze deasupra clasei, să intre la cele mai bune școli etc. „Fericirea și siguranța copilului ar trebui să fie adevărata măsură a succesului parental, și nu notele de la examene”. Părinții care, până la urmă, nu vor decât să le dea copiilor un start bun în viață, sunt, la rândul lor, produsul culturii competitive în care trăim, al școlilor obsedate de statut și al neoliberalismului, care a făcut din mitul omului realizat prin propriile forțe noua normă globală. A fost un moment bun cel în care faptele au definit omul, în care meritele au înlocuit culoarea pielii, sexul, moștenirea, educația și contul bancar, în care toate obstacolele absurde puse anterior în calea avansării pe scara socială au căzut. Idealul meritocratic a adus oportunități pentru milioane de oameni, care au putut în sfârșit să-și folosească darurile și capacitățile pentru a face ceva pentru ei și pentru cei din jur.

Cu toate acestea, omul realizat prin forțele proprii este mai degrabă un mit decât o realitate. Numai dacă devenim conștienți de validitatea acestei idei putem recupera bucuria pentru ceea ce suntem și pentru ceea ce avem. Trebuie să înțelegem că peste meritocrație apasă cu putere inechitatea socială, care tinde astăzi să se întoarcă la praguri extreme, pe care lumea occidentală le-a cunoscut cu multe decenii în urmă.

Astăzi trăim într-un paradox. Societatea susține în continuare că oricine poate ajunge oricât de sus dacă muncește îndeajuns, punând presiune asupra cetățenilor deja epuizați, dar perpetuând, în același timp, privilegiile istorice. „Ni se spune că astăzi suntem mai liberi ca oricând să ne alegem destinul, dar posibilitatea de a alege, în afara narațiunii de succes, este limitată. Iar cei care nu reușesc sunt percepuți ca ratați, care profită de sistemul nostru social, explică profesorul și autorul Paul Verhaeghe [apud 10].

• Cum să folosim meritologia

C.Cucoș militează pentru o meritocrație plurivalentă, diferențiată, în funcție de ceea ce este sau poate să devină fiecare. El afirmă că niciun om nu este „clasabil” definitiv, fixat pentru totdeauna într-un palier existențial care să nu îngăduie un progres într-o anumită direcție [apud 1, p.36]. Prin meritologie se naște un context de maximizare a unor predispoziții, a unor capitaluri genetice sau culturale ale elevilor.

În lucrarea sa ce abordează problematica meritocrației, M.Manolescu militează pentru promovarea valorilor meritocratice [2]. Această carte este o pledoarie pentru:

- ✓ promovarea valorilor meritocratice;

- ✓ promovarea valorii meritului școlar ca sursă generatoare a meritului social;
- ✓ recunoașterea și recompensarea meritului școlar;
- ✓ traducerea /transpunerea reușitei școlare în reușită socială/profesională;
- ✓ diminuarea mediocrității prin educație și evaluare;
- ✓ recunoașterea și reconsiderarea tradițiilor valoroase ale învățământului;
- ✓ reconstrucția identității educației naționale, a sistemului național de evaluare.

Prin această lucrare autorul încearcă să identifice cauze, efecte, implicații, să explice, să interpreteze, să propună dezvoltarea atitudinilor și comportamentelor dezirabile în consonanță cu ideile care promovează valoarea, aptitudinea și talentul, care susțin și recompensează munca onestă în domeniul școlar, atât în ceea ce privește elevii, cât și în ceea ce privește cadrele didactice [2].

Iar S.Țoc afirmă că prin prisma teoriei funcționaliste se constată că inegalitățile sunt legitime pentru că mecanismul de alocare a statuturilor este unul meritocratic. Cu alte cuvinte, dacă vei sfârși ca un om sărac și marginal, aceasta este rezultatul direct al faptului că *nu ai profitat* de sistemul corect de educație care ți-a oferit șansa progresului pe care tu ai refuzat-o. Astfel, în această paradigmă, rolul școlii este acela de a conecta talentele individuale și randamentul elevilor cu ocupațiile adulte adecvate fiecărui individ. Paradigma meritocratică este una dintre cele mai originale din mai multe motive:

- *Fiecare dintre noi are impresia că el merită*, că el a făcut ce ține de el și că e cel puțin cu doi milimetri mai bun decât vecinul/colegul/partenerul;
- *Fiecare dintre noi tinde să își aroge întru totul meritele pentru succes*. Ori de câte ori avem succes, uităm brusc de toate condițiile care ne-au adus în acea poziție – familia stabilă, școala gratuită, profesorii serioși, colegii cu care am conlucrat. Toți cei care ne-au ajutat într-un fel sau altul devin secundari și noi suntem regii și reginele spectacolului;
- *Fiecare este sedus de ideea că prin forțele lui va reuși*, că e perfect independent, liber și capabil de autodeterminare.

Teoriilor funcționaliste li se opun cele conflictualiste. Din perspectiva acestora din urmă, ceea ce contează nu este doar *egalitatea de șanse ca egalitate de acces*, ci *egalitatea de șanse* înțelesă ca *egalitate de rezultate*. Egalitatea de șanse este un concept în jurul căruia gravitează multe dintre reformele în educație. Totuși, această egalitate de șanse a fost tradusă în „egalitate de acces”, mai puțin ca „egalitate de rezultat”. Or, elevii intră la școală, dar ei intră de pe poziții inegale, uneori decalajele de ordin material (transportul până la școală, cameră proprie, acces la calculator, conexiune la internet, bibliotecă) fiind destul de mari [12].

Ceea ce este bun de păstrat din meritocrație este impulsul de a da tot ce putem, însă trebuie abandonată senzația că, dacă avem succes, atunci meritul ne aparține în totalitate și avem drepturi depline asupra lui. Ce mai trebuie eliminat este și sentimentul de superioritate, pe care îl conferă subit o anumită poziție sau averea, față de cel alături de care am muncit, dar care a rămas în urmă. Pe măsură ce noi am tot crescut în propriii noștri ochi, valoarea morală și umană a celui altă parte a tot scăzut, până când a devenit aproape nulă [10].

Concluzii

Tot ce am expus mai sus poate genera mai multe discuții, dar problematica abordată nu poate fi înțeleasă la suprafață, ca simplă constatare, ci numai *în și pornind de la* raportul pe care îl stabilește cu procesul de formare a personalității elevului. Fără îndoială, toate aceste aspecte caracterizează, în primul rând, noile orientări în educație. Astfel, nu putem interpreta ceva ca fiind meritologie, dacă nu am înțeles deja ceva despre evaluare, calitate, inteligență și așa mai departe. De asemenea, nu putem explica ceva ca fiind meritologie, dacă nu avem o înțelegere preliminară despre ceea ce este performanță. Ca atare, pledăm în favoarea ideii că meritologia trebuie să se preocupe de ceea ce poate fi privit ca dreptul persoanei la ceea ce i se cuvine.

Orientarea spre ierarhizări și aprecieri prin diverse criterii, principalul fiind cel de merit, pune în prim-plan problema meritologiei ca o reacție la schimbările vertiginose din educație. În acest context, meritocrația și meritologia, ca noțiuni din sociologie, își rezervă un loc în pedagogie, semnificând obținerea unui rezultat deosebit în baza superiorității personale. Deoarece noțiunea de meritocrație conține etimonul *putere*, în domeniul pedagogiei este mai potrivit de utilizat noțiunea de meritologie, care conține etimonul *principiu, bază*.

În promovarea meritologiei este foarte important să fie stabilit nivelul de inteligență a elevului și gradul efortului depus în dezvoltarea acesteia. Un rol esențial are dotarea ereditară sau capacitățile elevului. Legitimarea meritologiei se face prin evaluare, care trebuie să fie cât mai echitabilă din punct de vedere moral și

cât mai exactă din punct de vedere științific. Meritologia este un domeniu strategic al educației, de aceea promovarea ideii meritologice devine azi o prioritate a sistemului educației naționale, bazată pe bucuria și plăcerea învățării, pe șansele egale ale fiecărui copil de a reuși în viață.

Referințe:

1. CUCOȘ, C. *Educația. Reînțemeieri, dinamici, prefigurări*. Iași: Polirom, 2017. 278 p.
2. MANOLESCU, M. *Evaluarea în educație. Meritocrația și mediocritatea*. București: Editura Universitară, 2019. 416 p.
3. POTOLEA, D., NEACȘU, I., MANOLESCU, M. *Metodologia evaluării realizărilor școlare ale elevilor*. Ghid metodologic general. București: Erc Press, 2011. 136 p.
4. RADU, I.T. *Evaluarea în procesul didactic*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007. 286 p.
5. LEU, C. *Despre meritocrație. Palide reflecții despre meritocrație, în umbra deconcentrată a nemeritocrației*. Boocs.corect.com/ro/boocs/preview/51/pdf
6. KIRN, W. *Pierdut în meritocrație*. https://www.huffpost.com/entry/does-the-ivy-turn_b_278936
7. TORRALBA, F. *Inteligența spirituală*. București: Curtea Veche, 2012. 282 p.
8. *Meritocrație*. ro.wikipedia.org/wiki/Meritocrație.
9. CORUTZ, P. *Sosirea zeilor*. București: ALTpublica, 2013.
10. VLĂDESCU, E. *Dictatura meritocrației*, 2017. semneletimpului.ro/international/economie/dictatura-meritocrației.html
11. ТЮЛЕХЕВ, П.В. *Наука система образования отстает на 3 тысячи лет*, 2014. Proza.ru/2014/05/18/2051
12. ȚOC, S. *Clasă și educație. Inegalitate și reproducere socială în învățământul românesc*. București: Proniversitaria, 2018. 263 p.

Date despre autor:

Tatiana CALLO, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare.

E-mail: crinalb55@gmail.com

Prezentat la 06.09.2019